

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу

Юрка Ігоря Сергійовича

**«Інтелектуальний капітал як стратегічний ресурс
інноваційного розвитку підприємств»,**

яку подано на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 051 Економіка

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами

Актуальність теми дисертаційної роботи «Інтелектуальний капітал як стратегічний ресурс інноваційного розвитку підприємств» зумовлена глибокими трансформаційними процесами, що відбуваються в сучасній економіці під впливом цифровізації, глобалізації та стрімкого технологічного прогресу. За сучасних умов конкурентні переваги підприємств дедалі менше залежать від наявності матеріальних ресурсів і все більше визначаються рівнем розвитку та ефективністю використання інтелектуального капіталу. Саме знання, професійні компетентності персоналу, організаційні можливості, інноваційний потенціал і система взаємозв'язків із стейкхолдерами стають основою створення нової вартості та забезпечення довгострокового економічного зростання. Інтелектуальний капітал перетворюється на один із найважливіших стратегічних ресурсів, який визначає здатність підприємства генерувати інновації, швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища та формувати стійкі конкурентні переваги.

Особливого значення проблема набуває в умовах переходу до економіки знань, де нематеріальні активи стають головним джерелом розвитку підприємств, галузей і національної економіки загалом. Для українських підприємств питання ефективного управління інтелектуальним капіталом є надзвичайно важливим також у контексті необхідності післявоєнного відновлення економіки, модернізації виробництва та інтеграції у європейський економічний простір. Забезпечення інноваційного розвитку потребує не лише створення нових знань, а й формування дієвих механізмів їх накопичення, збереження, поширення та комерціалізації. У зв'язку з цим зростає потреба в удосконаленні теоретико-методичних підходів до оцінювання, управління та розвитку інтелектуального капіталу на рівні підприємств.

Важливість дослідження також обумовлена тим, що існуючі підходи до управління інтелектуальним капіталом часто не забезпечують комплексного врахування його структурних компонентів та їхнього впливу на інноваційні процеси. Недостатньо дослідженими залишаються питання інтеграції

інтелектуального капіталу в систему стратегічного управління підприємством, визначення механізмів його трансформації в інноваційні результати та оцінювання економічної ефективності його використання. Це зумовлює необхідність подальших наукових пошуків щодо формування сучасних концепцій управління інтелектуальним капіталом як стратегічним ресурсом.

Обґрунтованість такого висновку додатково підтверджується науковою значущістю досліджень здобувача, що знайшла відображення в його участі у виконанні науково-дослідних робіт за відповідним напрямом, які реалізуються Черкаським державним технологічним університетом Міністерства освіти і науки України. У додатку Ж дисертації наведено довідки, підписані ректором Черкаського державного технологічного університету, №388/03-12/12.01 від 21.03.2026 р. про внесок І.С. Юрка в результати досліджень за темою «Теорія і практика сталого розвитку: держава, бізнес, громада» (державний реєстраційний номер 0120U104957, 2020-2023 рр.) й №390/03-12/12.01 від 21.03.2026 р. про внесок І.С. Юрка в результати досліджень за темою «Економіка та суспільство: сталий, інноваційний, цифровий розвиток» (державний реєстраційний номер 0125U001426, 2025-2028 рр.).

На підставі переліченого можемо констатувати, що дисертація Ігоря Сергійовича Юрка, написана на тему «Інтелектуальний капітал як стратегічний ресурс інноваційного розвитку підприємств», являється актуальною, своєчасною та затребуваною науковою працею, результати якої, за умови їх дотримання і впровадження в практичну діяльність підприємств, мають принести конкретну користь економіці країни в повоєнний період.

Структура та короткий зміст дисертації

Дисертаційна робота має чітко вибудовану та логічно виважену структуру, у якій окремі підрозділи органічно доповнюють один одного та формують єдину концепцію дослідження. Матеріал викладено послідовно й системно, а співвідношення обсягів структурних елементів роботи є раціональним і збалансованим. Така побудова дисертації свідчить про комплексний підхід автора до розкриття теми та забезпечує цілісне сприйняття результатів наукового дослідження. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, які викладені на 199 сторінках. Матеріали дисертації містять 23 таблиці та 21 рисунок, з них 8 займають цілу сторінку. Список використаних джерел із 302 найменувань уміщено на 28 сторінках, 7 додатків – на 22 сторінках.

Метою дослідження обрано розроблення теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій щодо формування, оцінювання та стратегічного використання інтелектуального капіталу як ключового ресурсу забезпечення інноваційного розвитку підприємств. Відповідно до визначеної мети

дослідження автором було сформульовано комплекс взаємопов'язаних завдань, послідовне вирішення яких забезпечило логічну побудову та внутрішню збалансованість дисертаційної роботи. Це дозволило сформувати цілісну структуру дослідження, в якій кожний розділ спрямовано на досягнення поставленої мети та розкриття основних аспектів досліджуваної проблематики.

У першому розділі дисертації «Теоретичні основи інтелектуального капіталу як економічної категорії та його вплив на інноваційний розвиток підприємств» (с. 28-91) окреслено концептуальні засади формування та розвитку інтелектуального капіталу підприємства, визначено його структурні компоненти, охарактеризовано роль інтелектуального капіталу у забезпеченні інноваційного розвитку підприємства.

У другому розділі дисертації «Діагностика інтелектуального капіталу як стратегічного ресурсу інноваційного розвитку підприємств України» (с. 92-152) визначено інструментарій оцінювання структурних компонентів інтелектуального капіталу підприємства, проілюстровано підхід до оцінювання процесів формування та розвитку інтелектуального капіталу підприємства, проаналізовано тенденції розвитку інтелектуального капіталу в Україні.

У третьому розділі дисертації «Технології управління інтелектуальним капіталом для активізації інноваційного розвитку підприємства» (с. 153-211) визначено концептуальні засади організаційно-управлінських технологій розвитку інтелектуального капіталу підприємства, описано послідовність впровадження технологій управління внутрішньоорганізаційними знаннями, обґрунтовано стратегічні напрями інноваційного розвитку підприємств на основі управління інтелектуальним капіталом.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наведені в дисертації наукові положення, висновки та практичні рекомендації характеризуються належним рівнем обґрунтованості, аргументованості та внутрішньої логічної узгодженості. Їх достовірність підтверджується змістом проведеного дослідження, послідовністю викладу матеріалу та отриманими результатами. Важливі наукові здобутки автора також знайшли відображення в опублікованих наукових працях, що свідчить про їхню апробацію та визнання у науковому середовищі. В роботі використано широкий спектр сучасних наукових методів і підходів, що забезпечив високий рівень обґрунтованості отриманих результатів та їх достовірність у межах поставлених дослідницьких завдань. Так, в роботі було використано системний, системно-функціональний й історико-логічний підходи, методи логічного узагальнення, аналізу та синтезу, діалектичний підхід, методи абсолютних, відносних і

середніх величин, аналізу рядів динаміки та структурних зрушень, монографічний метод, метод експертних оцінок та сценарний підхід.

Публікації дисертанта у фахових наукових виданнях, апробація на достатній кількості всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, а також наведені у додатках до дисертації акти впровадження основних результатів дослідження забезпечують вірогідність представлених в роботі наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукова новизна положень дисертації

Основний науковий результат дисертації полягає у розробці концептуальних основ управління інтелектуальним капіталом як стратегічним ресурсом, конкретизованих у теоретико-методичних підходах та системному інструментарії його реалізації в умовах інноваційного розвитку підприємств. Найбільш вагомими науковими результатами, отриманими автором під час дослідження, слід вважати такі.

1. Встановлено понятійно-категорійний апарат дослідження (с. 46-47). У роботі окреслено послідовність і циклічність етапів розвитку та використання інтелектуального капіталу підприємства, які охоплюють процедури формування, інституціоналізації, комерціалізації, синергії, відтворення та розвитку. Реалізація на практиці понятійно-категорійного апарату створить передумови для нагромадження та підвищення ефективності використання інтелектуальних ресурсів, забезпечення стійкого інноваційного зростання, посилення конкурентних переваг і збільшення загальної вартості підприємства.

2. Виділено структурні компоненти інтелектуального капіталу підприємства (с. 61). До складу таких компонентів в роботі віднесено людський, структурний (організаційний), соціальний, споживчий (клієнтський), управлінський та інноваційний капітал. Всі шість складових інтелектуального капіталу мають між собою тісний взаємозв'язок та взаємозалежність. Диверсифікація інвестиційних потоків на розвиток кожного компоненту дозволить досягти синергетичного ефекту у процесах формування доданої вартості підприємства та створить підґрунтя для комплексного оцінювання його інноваційного потенціалу й визначення дієвих механізмів підвищення рівня конкурентоспроможності на ринку.

3. Запропоновано структурно-функціональну модель інтелектуального капіталу підприємства (с. 80). В роботі здійснено розділення всіх компонентів інтелектуального капіталу на два блоки – інформаційний (процеси генерування нових знань, сприятливе середовище для інноваційного розвитку, ефективна внутрішня комунікація) та управлінський (система комунікації зі стейкхолдерами, розробка та реалізація інноваційної стратегії розвитку),

визначено їх взаємний вплив та потенціал для активізації інноваційного розвитку. Обґрунтована модель дозволить керівництву забезпечити раціональний розподіл ресурсів між компонентами інтелектуального капіталу, оптимізувати внутрішні бізнес-процеси, зміцнити відносини з клієнтами та партнерами, забезпечити соціальну відповідальність підприємства.

4. Обґрунтовано методичний підхід до оцінювання структурних компонентів інтелектуального капіталу підприємства (с. 97-111). В основу підходу покладено поєднання багатокритеріальної оцінки, заснованої на інтеграції кількісних і якісних показників та врахуванні міжкомпонентних зв'язків між людським та структурним (організаційним) капіталом. За умови переходу фахівцями підприємства на даний підхід при оцінюванні підвищиться точність визначення тенденцій нагромадження людського капіталу на індивідуальному та організаційному рівнях, обґрунтованість управлінських рішень щодо розвитку кожного структурного компоненту інтелектуального капіталу і економічна ефективність діяльності підприємства.

5. Запропоновано методичний підхід до комплексного оцінювання тенденцій розвитку інтелектуального капіталу на державному рівні (с. 134-148). В основу підходу покладено застосування міжнародних і національних індексів для ґрунтового визначення тенденцій розвитку інтелектуального капіталу на рівні країни та здійснення динамічного порівняльного аналізу досягнутих позицій у глобальному (порівняно з країнами-лідерами) та регіональному (порівняно з сусідніми країнами) вимірах. Застосування підходу дозволить виявити потенціал розвитку структурних компонентів інтелектуального капіталу, підвищити обґрунтованість стратегічних рішень і сприятиме формуванню державної інноваційної політики.

6. Обґрунтовано концептуальний підхід до формування організаційно-управлінських технологій розвитку інтелектуального капіталу підприємства (с. 159-161; 165). В основу підходу покладено шестирівневу причинно-наслідкову структуру (вхідні умови; теоретико-методологічне підґрунтя; принципи формування технологій; структура технологій; механізми реалізації; результати), принципи та алгоритми запровадження технологій управління інтелектуальним капіталом. Використання підходу дозволить підвищити адаптивність внутрішньоорганізаційних процесів до швидких змін зовнішнього середовища, активізувати процедури управління знаннями та забезпечити результативність прийняття управлінських рішень щодо шляхів інноваційного розвитку підприємства.

7. Сформовано концептуальний підхід до управління внутрішньоорганізаційними знаннями (с. 182-186). Підхід ґрунтується на послідовній реалізації процесів збирання, класифікації, зберігання, розподілу та

використання знань в діяльності підприємства на підґрунті розробленої схеми управління внутрішньоорганізаційними знаннями та обґрунтованої послідовності напрямів реалізації системи управління знаннями підприємства. Орієнтація керівництва підприємства на цей підхід створить умови для ефективного нагромадження людського капіталу підприємства, розвитку його інтелектуального капіталу та створення на цьому підґрунті можливостей для прискореної побудови в країні економіки знань.

8. Запропоновано стратегічні напрями інноваційного розвитку підприємства на основі управління інтелектуальним капіталом (с. 195-199; 207-208). Формулювання напрямів базується на концептуальному підході до прискорення темпів нагромадження людського капіталу та взаємодії структурних компонентів інтелектуального капіталу у процесі формування інноваційної стратегії діяльності підприємства. Орієнтація на сформульовані напрями дозволить побудувати на базі підприємства стійку інноваційну екосистему, покликану розвивати таланти всередині трудового колективу та притягувати їх ззовні для зростання інтелектуального капіталу.

Основні наукові положення дисертації Ігоря Сергійовича Юрка є достатньо обґрунтованими і як за кількістю, так і за змістом відповідають поставленим в дослідженні завданням та висновкам до роботи.

Повнота викладення основних наукових результатів в опублікованих працях

Основні результати дослідження опубліковані в 15 наукових працях, серед яких 7 статей – у наукових фахових виданнях, 8 публікацій – у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій – 6,34 д.а., з яких особисто здобувачеві належать 3,61 д.а. Наявний перелік наукових публікацій автора свідчить про достатній рівень висвітлення основних результатів дисертаційної роботи у відкритому науковому просторі. Опубліковані праці повною мірою відображають ключові положення, висновки та наукові здобутки, представлені в дисертації. Рівень наукових видань, зміст і оформлення друкованих праць дисертанта відповідають вимогам щодо забезпечення релевантності публічного оприлюднення отриманих результатів дисертації, поданої на здобуття ступеня доктора філософії.

Практичне значення і впровадження результатів дослідження

Практична цінність результатів дисертаційної роботи полягає у розробленні методичних підходів і практичних рекомендацій, реалізація яких сприятиме посиленню інноваційного розвитку підприємств та підвищенню ефективності їх функціонування на основі максимального нагромадження людського капіталу. До результатів, що мають найбільше практичне значення,

належать обґрунтовані в роботі методичний підхід до оцінювання структурних компонентів інтелектуального капіталу, концептуальні засади організаційно-управлінських технологій розвитку інтелектуального капіталу підприємства, концептуальний підхід до управління внутрішньоорганізаційними знаннями, стратегічні напрями інноваційного розвитку підприємства на основі управління інтелектуальним капіталом.

Сформульовані пропозиції та ключові положення дисертації апробовано й прийнято до впровадження в діяльності Управління освіти і науки Черкаської обласної державної адміністрації (довідка № 9307/02/11-01-31 від 07.04.2026 р.), Департаменту «Центр надання адміністративних послуг» Черкаської міської ради (довідка № 0501-06/175 від 31.03.2026 р.), Черкаської філії «Газорозподільчі мережі України» (довідка № 870/05 від 07.04.2026 р.), ТОВ «Черкаський завод з утилізації та переробки шин «КРИХТА» (довідка №10-05/539 від 20.02.2026 р.), Консорціуму «СоюзБуд» (довідка б/н), ТОВ «Старвей Продакшн» (довідка б/н). Крім того, результати дослідження використовуються в освітньому процесі Черкаського державного технологічного університету Міністерства освіти і науки України (довідка №442/03-12/12.01 від 01.04.2026 р.).

Дискусійні положення й зауваження до дисертаційної роботи

Незважаючи на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження, хочемо акцентувати увагу на певних дискусійних положеннях дисертації.

1. У контексті дослідження інтелектуального капіталу як стратегічного ресурсу розвитку підприємств автор в таблиці 1.2 (с. 38) здійснив систематизацію концептуально-методологічних напрямів дослідження процесу управління людським та інтелектуальним капіталом. Проте, на наш погляд, поза увагою автора залишилися окремі сучасні пов'язані теоретичні підходи, які набули значного поширення у світовій науковій літературі, зокрема ресурсна теорія підприємства (Resource-Based View), концепція динамічних здібностей (Dynamic Capabilities Theory) та теорія знаннєво-орієнтованої організації (Knowledge-Based View of the Firm). Врахування положень зазначених концепцій дозволило б більш повно розкрити механізми трансформації людського та інтелектуального капіталу у стратегічні конкурентні переваги підприємства.

2. Незважаючи на ґрунтовний опис характеристик шести компонентів інтелектуального капіталу підприємства, в роботі недостатньо конкретизовано методичний інструментарій їх кількісного оцінювання та порядок інтеграції отриманих результатів у єдину систему управління інтелектуальним капіталом. Зокрема, потребують доопрацювання критерії вимірювання окремих якісних характеристик і механізми їх порівняння між собою і саме це

наочно видно у представлених в роботі в таблицях 2.3 та 2.4 (с. 127, 129) картах діагностики структурних компонентів інтелектуального капіталу підприємств Kernel та Київстар. Саме тому доцільним було б доповнення карт діагностики системою показників та індикаторів оцінювання, що дозволило б підвищити практичну цінність запропонованого підходу та розширити можливості його використання в управлінській практиці.

3. Певну дискусійність викликає представлена в табл. 2.9 (с. 148) систематизація ключових тенденцій розвитку інтелектуального капіталу в Україні. Зокрема, окремі, визначені автором, тенденції частково перетинаються за змістом і можуть розглядатися як взаємопов'язані прояви більш загальних процесів трансформації економіки знань. Крім того, наведені характеристики мають переважно якісний характер, тоді як їх аналітична цінність могла б бути посилена шляхом доповнення кількісними індикаторами або статистичними критеріями оцінювання інтенсивності прояву відповідних тенденцій. Це дозволило б підвищити обґрунтованість висновків і розширити можливості практичного використання запропонованих у дослідженні підходів.

4. У роботі автор обґрунтовує підхід до комплексного аналізу тенденцій нагромадження людського капіталу підприємства (рис. 3.9, с. 201), який охоплює широкий спектр аналітичних напрямів оцінювання за чотирма блоками. Водночас дискусійним залишається питання щодо практичного механізму інтеграції результатів окремих складових аналізу в єдину систему оцінювання людського капіталу. До того ж в дисертації недостатньо конкретизовано взаємозв'язки між окремими блоками аналізу та не визначено критерії узагальнення отриманих результатів щодо оцінювання ефективності використання людського капіталу, інтенсивності та результативності інвестування у людський капітал, якості людського капіталу та ризиків його деградації для прийняття управлінських рішень керівництвом підприємства. На нашу думку, доцільним було б доповнити запропонований підхід системою інтегральних показників або методичними рекомендаціями щодо узгодження результатів окремих аналітичних напрямів.

5. Автор на рис. 3.4 дисертації (с. 174) надає перелік ключових характеристик формування економіки знань через управління знаннями на рівні підприємства. На рисунку ґрунтовно окреслено основні тенденції та напрями трансформації сучасного бізнес-середовища, проте недостатньо деталізовано інструментарій їх практичної реалізації в загальній системі управління підприємством. Зокрема, поза належною увагою залишилися питання нормативного, організаційного та методичного забезпечення процесів управління знаннями, цифрової трансформації та розвитку

інтелектуального капіталу. Крім того, серед характеристик економіки знань майже не представлено екосистемний та мережевий підходи до створення знань. Усі характеристики зосереджено переважно на внутрішніх процесах підприємства, тоді як сучасна економіка знань базується на відкритих інноваціях, міжорганізаційній співпраці, інноваційних екосистемах, партнерстві бізнесу, науки та держави. Тому більш детальне обґрунтування відповідних механізмів, процедур і регламентів дозволило б посилити прикладний характер запропонованих положень.

Разом з тим, зазначені зауваження та окремі дискусійні положення мають переважно рекомендаційний характер і не знижують наукової цінності одержаних автором результатів. Вони не впливають на загальну високу оцінку дисертаційної роботи та не применшують значущості дослідження.

Відповідність роботи вимогам Міністерства освіти і науки України

Дисертація І.С. Юрка представляє собою завершене самостійне дослідження, виконане на актуальну тему щодо прискорення темпів інноваційного розвитку підприємств через активізацію людського чинника. Дисертаційна робота характеризується наявністю достатньої кількості науково нових результатів, а отримані положення мають вагоме теоретичне значення та практичну спрямованість. Ключові положення дисертації, які виносяться на захист, є чіткими й достатньо аргументованими. За структурою, обсягом і оформленням дисертаційна робота повністю відповідає актуальним вимогам Міністерства освіти і науки України.

Дисертаційна робота викладена з дотриманням вимог наукового стилю, а мова дослідження вирізняється грамотністю, точністю та зрозумілістю. Структура роботи є послідовною та логічно вибудованою, що забезпечує системне розкриття теми дослідження. Матеріал подано впорядковано та аргументовано, із чітким дотриманням внутрішньої логіки наукового пошуку. Робота характеризується завершеністю, цілісністю та належним рівнем узгодженості між окремими її частинами: Взаємозв'язок розділів і підрозділів сприяє комплексному сприйняттю результатів дослідження та формуванню цілісного бачення проблематики, що розглядається.

Дисертаційна робота І.С. Юрка не містить ознак порушення академічної доброчесності. Дисертант чітко дотримувався встановлених норм щодо авторського права. Усі запозичені в дослідженні наукові положення, підходи та результати інших авторів належним чином ідентифіковані та супроводжуються коректними посиланнями на відповідні джерела згідно з установленими вимогами академічного цитування.

**Загальний висновок про відповідність дисертації
встановленим вимогам**

Дисертація Юрка Ігоря Сергійовича на тему «Інтелектуальний капітал як стратегічний ресурс інноваційного розвитку підприємств» є завершеною науковою працею, в межах якої вирішено низку теоретико-методичних і практичних питань щодо основ управління інтелектуальним капіталом як стратегічним ресурсом, конкретизованим у теоретико-методологічних підходах та системному інструментарії його реалізації в умовах інноваційного розвитку підприємств. Запропоновані дисертантом наукові положення характеризуються належним рівнем наукової новизни та практичної цінності, що додатково підтверджується наданими довідками про впровадження результатів дослідження. За змістом, структурою, обсягом і оформленням дисертаційна робота повністю відповідає встановленим вимогам (Наказ Міністерства освіти і науки України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації») та вимогам Постанови Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор Юрко Ігор Сергійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля
Міністерства освіти і науки України

Юлія КЛЮС

Підпис завідувача кафедри
обліку і оподаткування
доктора економічних наук, професора Ключ Ю.І.
ЗАСВІДЧУЮ:
Начальник відділу кадрів

Ольга КУРТОВА